

Előzve és megalázva

Vera néném és a tölem négy hónappal fiatalabb Jóska fia Debrődről való kilakoltatása lelkiileg annyira meggyötört, hogy 64 év múltán sem tudok napirendre térni felette. 1947-ben gyerekkoromnak abban a szakaszában éltem, amikor a szüleimnek vagy a másoknak feltett miértjeimre mindenképpen választ akartam kapni. Annyira csökönyös voltam, hogy sokszor még pofonokkal sem tudtak ettől elriasztani. De az azóta eltelt 64 év alatt sem tudtak sem a szüleim, sem a mindenkori (cseh)szlovák kormány megnyugtató választ adni arra, miért üzték el nénémet és a fiát akkor Debrődről. Miért alázták meg a határon, szedték el néném ékszereit, ruháit, még a Jóskáéit is?

– Beneš bácsi honnan tudja, hogy Vera nénje és Jóska rossz emberek, amikor nem is ismeri őket? – kérdeztem gyermeki ésszel, de választ nem kaptam. – Én ismerem őket, és tudom, hogy jók! Honnan tudja, hogy bűnösök? Ki vagy kik ellen vétettek és mikor? Miért csak a bútoraik egy részét vihetik magukkal? Miért nem jöhet Vera nénje férje vissza, Debrődre, amikor itt akartak élni? Most mi lesz Vera nénje szüleivel, ki fog vigyázni a sógor bácsira és a nagynénémre, ha megöregszenek? És miért mondják, hogy rosszak a magyarok és jók a szlovákok, amikor ők tesznek nekünk rosszat? Valami hasonló szóáradattal soroltam akkor is a kérdéseimet apámnak, anyámnak, bátyáimnak, mindenkinek körülöttem, akik másnap reggel ott voltak, amikor apámmal a szekér ülésén az elűzöttek kigördültek Varró sógor udvarából, hogy búcsút intsenek annak az embertömegnek, amely a házuk előtt összegyűlt. Mert búcsúztatásukra megjelent a falu minden lakója. Együtt sírtak, zokogtak, próbálták vigasztalni a vigasztalhatatlanokat. Ma sem tudok könnyek nélkül emlékezni erre. A távozásuk ma is ugyanúgy fáj, mint akkor, amikor eltűntek szemünk elől a messzeségben.

– Mi lesz velük? Mi lesz velünk? Mi is sorra kerülünk...? – kavartak bennem a megválaszolatlan kérdések. Bár sok mindenre választ kaptam az évek során, az alapkérdésre, hogy miért üzték el őket és másokat is akaratuk ellenére szülőföldjükről, nincs válasz, sem elnézés. Debrődről még két további családot telepítettek ki. Erőszakkal, katonai felügyelet mellett, még a tavasszal. Az egyik Jani bácsi volt, a felső szomszédunk. Mivel nem voltak hajlandók elmenni, és nem írták alá a papírokat, a kitelepítésüket karhatalmi felügyelet mellett végezték. Az udvarunkon át biztosították a portájuk lezárását, amíg a kilakoltatás tartott. Nekünk mindaddig mozdulnunk sem lehetett az udvaron, beparancsoltak bennünket a házba. Amikor a fegyveres katonák behatoltak az udvarunkra, éppen kint voltam a dolgomat végezni. Ijedtemben a hólyagom tartalmát nem a földre, hanem a nadrágomra csurgattam, mert rám ordítottak, hogy takarodjak be azonnal a házba. Anyám törölgetett le vizes ronggyal és adott rám tiszta ruhát. A kérdéseim akkor is szinte ugyanazok voltak.

– Miért kell a szomszédéknak elmenniük, amikor senkinek sem ártottak? Hiszen szorgalmas, dolgozó és jó emberek voltak a feleségével együtt. Szerettem őket és ők is engem. János bácsitól sok kérdésemre kaptam választ. Ő mutatta meg azt is, hogyan születik a kisborjú. Sokat dolgozott a házán is. Ott voltam a műhelyében, amikor a tornácot tartó gerendákra cifra díszítést faragott. Vagy amikor az eresz alá árnyékvető rácsokat tett. Nagyon tetszett, amikor mindennel kész lett, és kívülről-belülről kifestette a falakat is. Úgy nézett ki a háza, mintha új lenne. Vagy talán éppen azért kellett mennie, mert másnak is megtetszett a háza? De hogyan vehetik el tőle, csak úgy, semmiért? Hol itt az igazság, Beneš bácsi és a többiek, akik ezt végrehajtották? Nem szégyellik magukat az Istenke előtt? Felnőtt fejjel sem tudnám másképpen megfogalmazni az akkor bennem kavargó sok-sok tisztázatlan és a mai napig

lezáratlan kérdést. A dráma csúcsa az volt, amikor Vera néném 1956 után, ha jól emlékszem, 1957 tavaszán először jött vissza a szüleihez. Megérkezése után másnap bevitt magával Szepsibe, hogy cipőt vegyünk Jóskának. A lábunk mérete majdnem megegyezett, az enyém egy fél számmal volt csak nagyobb, ami még jól is jött, hiszen Jóska tovább hordhatta a lábbelit. Az akkori vámrendeletek szerint csak használt gyermekcipőket lehetett Magyarországra átvinni, ezért a felpróbált és jónak talált cipőt vagy cipőket napokig hordtam, hogy viseltesnek látszanak. Szepsiben, a cipőboltban néném javában válogatott a cipők közül, én meg sorra felpróbáltam, amit a kezembe nyomott, amikor egy kiöltözött, felékszerezett dáma jelent meg az üzletben. Vera nénémbe, mintha villám csapott volna, összerezzen. A polcra éppen leemelt cipő dobozostól hullott a kezéből a földre. Arca falfehér lett, alig kapott levegőt. Próbáltam felállni és átadni neki a helyemet a próbapadon. De nem akart leülni. Megindult a kiöltözött dáma felé.

– Jó asszony, megnézhetem a nyakláncát? – kérdezte tőle.

– Tessék csak! – jött a gyanútlan válasz.

Vera nénje kezébe vette az aranylánc medálját, egy kis szív alakú érmet, amelybe egy gótikus V-betű volt bevésve.

– Kitől vette ezt a szép érmét és nyakláncot? – kérdezte.

– Nem vettem, az uramtól kaptam – válaszolta amaz.

Vera nénje még jobban elfehéredett, még izgatottabb lett. Remegett a keze, ahogy elengedte a láncot, majd újra érte nyúlt. Tétovázott. Olyan érzésem volt, hogy le akarja tépni az asszony nyakából. A feszültség átragadt az elárúsítónőre is, aki Vera néném egykori iskolatársa volt. Csak az ismeretlen asszony viselkedett flegmán, lenézően. Nem tudta, nem tudhatta, mi játszódik le néném lelkében. Bennem a sejtés lángja már kigyúlt. Odamentem hozzá és megfogtam a remegő másik kezét.

– Nénje, ne, ne tegye! – húztam volna el, de nem tudtam elvonszolni.

– Drága lelkem, ne haragudjon, nem akarok én semmit, csak hogy tudja: ezt a nyakláncot a férje tőlem vette el a határon, Tornanádaskán, amikor kitelepítettek Magyarországra. A jegygyűrűt is, amit a kezén látok, a szép ruháját is, amiben itt áll. Csak, hogy tudja. Semmi másért. Még mindig remegve elengedte a nyakláncot, amit a férjétől nászajándékba kapott. Az asszony, mint akit leforráztak futott ki az üzletből. Vera néném utána akart menni, de visszafogtam. Végre az eladó is megszólalt.

– Verus, ne tedd, ők itt az urak, csak magadnak ártasz, ha feljelented! – szólt rá.

Néném leroskadott a próbapadra, és csak ült összetörve, magába roskadva, ziháló mellel. Borzalmas volt nézni, ahogy szenved, érezni a drámát, ami a lelkében zajlott. Újra eszébe jutottak és felszakadtak az 1947-ben kapott sebek. A megaláztatás, ahogy levetkőztették, átkutatták és elszedték minden értékét. Mi lett volna, ha férje nem unja meg a várakozást, ha Jóska sírása, anyja utáni vágyakozása nem hatja meg a francia határfelügyelőt és nem megy át a szlovák oldalra, hogy megnézzék, mi történik a vámházban? Hatalmuk gögijében azok a fináncok képesek lettek volna még tán másra is. Elég érthetően gúnyolódtak, szemtelenkedtek vele, és ok nélkül többször is matatták, fogdosták. Tizenkét évesen, útban hazafelé Debrődre, amikor Vera néném mindezeket elmesélte nekem, elég érett voltam már ahhoz, hogy értem,

amit mond. De nemcsak értettem, vele együtt át is éltem az akkor elszenvedett megaláztatását. Tragédia, megbocsáthatatlan embertelenség egy ország részéről, amiért szegény néném úgy távozott az élők sorából, hogy mindezért egy árva bocsánatkérő szót sem kapott senkitől. Háborgó lélekkel nyugszik a számára idegen földben, és holtában is jóvátételt követel. Nyugtalan örök álma azt a feladatot hagyta ránk, hogy mindaddig, amíg a jogtalanul elszenvedett sérelmekért ezek az emberek erkölcsi elégtételt nem kapnak, legalább beszéljünk róla, ahol csak lehet.

Dunajszky Géza (2017.): Ballada a szülőföldről. OZ Petrzalka-Engerau-Ligetfalu p.t. 46-51. pp.